

EFICIENȚA SOCIAL-ECONOMICĂ A SISTEMULUI DE PENSII DIN REPUBLICA MOLDOVA (ANALIZA COMPARATIVĂ)

Anatolii ROJCO

*Doctor, conferențiar cercetător,
Cercetător științific coordonator,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova
rojco@mail.ru*

Ecaterina HEGHEA

*Doctorandă, cercetător științific,
Institutul Național de Cercetări Economice,
Republica Moldova
adimi_86@mail.ru*

Abstract

In the Republic of Moldova, the problem of low socio-economic efficiency of the pension system is very acute. It needs to be refined by applying innovative tools. For their elaboration, there is an objective need to analyze the main indicators of the socio-economic efficiency of the pension system of the Republic of Moldova and their comparison with other countries, which is the objective of this article. The following methods were used in the research: monographic, analogies, comparison, statistics, etc. The analysis of the socio-economic efficiency of the pension system in the Republic of Moldova was conducted based on the criteria developed by the World Bank: the adequacy of the size of pensions, the feasibility of the funding burden, sustainability and long-term adaptability. Using these criteria, the following indicators were calculated: the ratio between the size of the pension and the subsistence minimum value, the purchasing power of the pension, the replacement rate and the sizes of the pensions as a percentage of GDP. They were compared with the corresponding indicators in OECD countries. It is shown that pensioners in the Republic of Moldova are in a more unfavorable situation than in other countries. The conclusion was reached about the low

socio-economic efficiency of the pension system of the Republic of Moldova and its poor adaptation to the imminent demographic challenges.

Key words: *pension system, socio-economic efficiency, subsistence minimum, replacement rate, average pension size, purchasing power of pension, social security contribution.*

JEL Classification: *H55, H75, J14, J26*

Articolul științific a fost elaborat în cadrul Proiectului Program de Stat pe perioada anilor 2020-2023, înregistrat în Registrul de stat al proiectelor din domeniul științei și inovării din Republica Moldova cu codul 20.80009.0807.29 și cu titlul: ”Perfecționarea mecanismelor de aplicare a instrumentelor inovatoare orientate spre creșterea durabilă a bunăstării populației Republicii Moldova”.

Introducere

Eficiența social-economică a sistemului de pensii este atinsă prin faptul, că în procesul de funcționare a acestuia sunt realizate simultan două obiective: pe de o parte, este garantat un nivel social acceptabil de asigurare cu pensii a pensionarilor, iar pe de altă parte, se asigură echilibrul și stabilitatea financiară pe termen lung al sistemului de pensii. Totodată, analiza eficacității sistemului de pensii se complică prin prezența unei contradicții obiective între obiectivele sociale și economice ale politicii de stat în domeniul asigurării cu pensii. Această contradicție apare în legătură cu conflictul de interese al participanților la relațiile de pensii, care includ: angajatori – plătitori de contribuții de asigurări, asigurați (angajați și pensionari), Casa Națională de Asigurări Sociale care acționează în calitate de asigurator de asigurări sociale obligatorii, precum și statul, care în Republica Moldova joacă un rol semnificativ în domeniul asigurării cu pensii. Fiecare dintre participanți interpretează eficiența sistemului de pensii în felul său, iar ceea ce este eficient pentru un participant, adesea se dovedește a fi ineficient pentru ceilalți.

Prin urmare, eficiența sistemului de pensii trebuie evaluată numai din punctul de vedere al unui compromis între interesele sociale și economice ale tuturor participanților la sistemul de pensii.

Totuși, în același timp, atingerea intereselor sociale și economice ale asiguraților, ca funcție principală a sistemului de pensii, este incontestabilă.

Ceea ce este eficient pentru pensionari ar trebui să fie punctul de plecare în activitățile tuturor celorlalți participanți – statul, asigurători. Cu toate acestea, asigurarea eficienței și stabilității financiare a sistemului de pensii face necesară examinarea acestuia ca un sistem macroeconomic cu anumite restricții sociale.

1. Criteriile de eficiență a sistemului de pensii

Un sistem de pensii eficient ar trebui să țină cont de interesele a trei grupuri ale populației: generația actuală de pensionari, generația actuală de angajați și generațiile viitoare de cetățeni.

Pe baza acestei cerințe, Banca Mondială a identificat cele mai importante criterii de eficiență a sistemului de pensii (Holzmann, R., Paul, R., Dorfman, H. et al., 2008):

- *caracterul adecvat al mărimii pensiilor*. Acesta reflectă interesele actualilor pensionari: mărimea pensiilor ar trebui să fie suficientă pentru a soluționa două probleme: **a)** reducerea riscului de sărăcie în rândul populației inapte de muncă, **b)** asigurarea atenuării scăderii veniturilor la încetarea activității de muncă;
- *fezabilitatea poverii de finanțare*. Acest criteriu reflectă interesele actualei generații de angajați, însemnând povară acceptabilă de menținere a sistemului de pensii pentru contribuabilii acestuia. Această povară nu trebuie: **a)** să submineze consumul curent, **b)** să descurajeze activitatea economică;
- *stabilitatea pe termen lung*. Este importantă pentru toate generațiile și presupune capacitatea sistemului de pensii de a-și îndeplini obligațiile pe termen lung fără atragerea resurselor suplimentare. Atât mărimea „adecvată” a pensiilor, cât și „fezabilitatea” poverii de finanțare ar trebui să fie relativ stabile. Salturi bruște ale nivelurilor veniturilor duc la instabilitate socială și macroeconomică;
- *adaptabilitate*. Prezintă valoare pentru toate generațiile și înseamnă capacitatea sistemului de pensii de a se adapta la schimbările condițiilor economice, demografice și politice.

Un sistem de pensii eficient trebuie să corespundă tuturor celor patru criterii.

O îmbunătățire conform unuia dintre criterii, provocând o agravare puternică a situației altui criteriu, pare inacceptabilă, deoarece duce la formarea unor riscuri pe termen lung. Astfel, o creștere semnificativă a mărimii pensiilor, ca urmare a unei creșteri a poverii fiscale, va duce la o scădere a ritmului de creștere economică (încălcarea intereselor populației ocupate și ale generațiilor viitoare).

Finanțarea deficitului sistemului de pensii prin creșterea datoriei publice este de fapt un impozit suplimentar pentru viitoarele generații. Iar creșterea mărimii pensiilor în lipsa unor surse adecvate de finanțare pe termen lung creează riscuri de destabilizare pe viitor atât a sistemului de pensii, cât și a economiei în ansamblu.

2. Evaluarea sistemului de pensii din Republica Moldova

Să evaluăm în ce măsură sistemul de pensii din Republica Moldova îndeplinește criteriile enumerate. În ceea ce privește caracterul adecvat al pensiilor, nu are sens să folosim mărimea pensiei medii pentru comparație, deoarece acest indicator va caracteriza nu atât sistemul de pensii, cât nivelul de trai al pensionarilor din țară.

Principalii indicatori ai *caracterului adecvat al pensiilor* din punctul de vedere al sarcinilor protecției sociale sunt raportul dintre valoarea acestora și minimul de existență, puterea de cumpărare a pensiei și rata de înlocuire.

În Republica Moldova, raportul dintre mărimea pensiei medii lunare și minimul de existență pentru pensionari s-a îmbunătățit. Valoarea minimului de existență este un reper important în evaluarea nivelului de trai al pensionarilor.

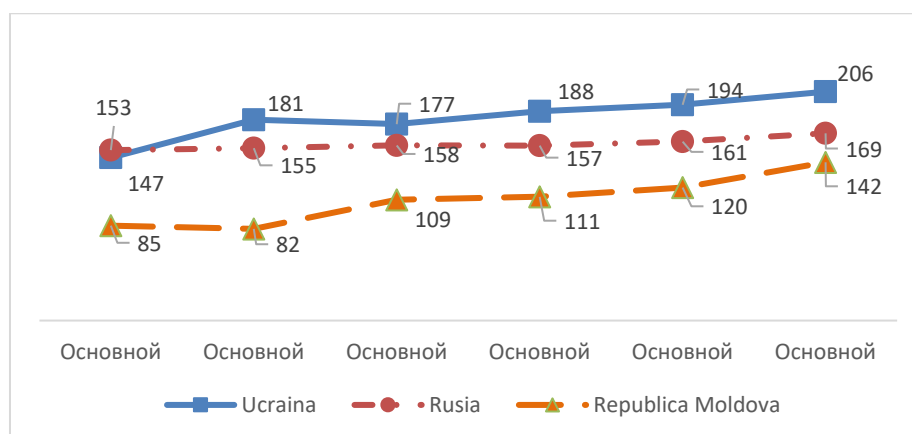
Minimul de existență este un indice de valoare, care reprezintă volumul minim de consum de produse alimentare, bunuri materiale și servicii necesare satisfacerii nevoilor imediate, menținerii sănătății și a activității vitale ale individului. După cum arată experiența internațională, minimul de existență este utilizat ca indicator orientativ pentru fundamentarea mărimii minime a pensiei pentru limită de vârstă, precum și la evaluarea mărimii pensiei medii în diferite țări.

În Republica Moldova pe parcursul anilor 2016-2021 raportul dintre mărimea pensiei medii lunare (la sfârșitul anului) și valoarea minimului de existență pentru pensionari a fost caracterizat de o tendință ascendentă. Dacă în aa.2016-2017 mărimea pensiei medii lunare a fost mai mică decât minimul

de existență pentru pensionari, constituind 85,3% – 82,4% din valoarea acestuia, atunci în anii următori pensia medie lunară a depășit minimumul de existență pentru pensionari, ajungând 142,3% din valoarea sa în anul 2021 (figura 1).

Creșterea de la 1 octombrie 2021 a pensiei minime pentru limită de vârstă până la 2000 de lei a dus la faptul, că mărimea acesteia a depășit valoarea minimumului de existență pentru pensionari. Astfel, în anul 2021, pensia medie a asigurat pensionarului consumul de bunuri materiale și servicii la un nivel care depășește volumul minim de 1,4 ori.

Comparativ cu Republica Moldova, în Rusia mărimea pensiei medii lunare era într-un raport mai bun cu valoarea minimumului de existență pentru pensionari. Dacă în anul 2016 pensia medie lunară constituia 153,3% din valoarea minimumului de existență pentru pensionari, atunci în a.2021 a ajuns la 168,5%. În Ucraina, raportul dintre mărimea pensiei medii lunare și valoarea minimumului de existență pentru pensionari a fost și mai bun. Totodată, în anul 2016, depășirea mărimii pensiei medii lunare față de mărimea valorică a minimumului de existență a fost de 1,5 ori, în a.2017 – de 1,8 ori, iar în a.2021 – de peste 2 ori.

Figura 1. Raportul dintre pensia medie și minimumul de existență a pensionarului în Republica Moldova și în unele țări (la sfârșitul anului)

Sursa: Calculat și construit conform datelor (Anuar statistic al Republicii Moldova, Российский статистический ежегодник, Статистичний щорічник України) pentru anii respectivi

Astfel, în ceea ce privește raportul dintre pensia medie și minimul de existență, pensionarii din Republica Moldova se aflau în condiții mai proaste decât pensionarii din Rusia și Ucraina.

Un alt indicator, care caracterizează caracterul adecvat al pensiilor, este puterea de cumpărare a pensiei medii lunare nominale. Avantajul acestui indicator constă în eliminarea factorului preț în comparațiile interstatale. Drept indicator al puterii de cumpărare a pensiei, se utilizează raportul dintre cheltuielile pentru cumpărarea produselor alimentare și pensia medie lunară pentru limită de vârstă. În acest scop, analiștii de la Picodi.com (Picodi.com, 2022) au format un coș alimentar lunar condiționat format din pâine (12 pâini a câte 500 g fiecare), orez (3 kg), ouă (20 buc.), lapte (12 l), iaurt (5 l), cașcaval (1,5 kg), carne (3 kg), pește (3 kg), fructe (9 kg), legume (15 kg). În Republica Moldova, costul acestui coș alimentar în martie anului 2022 a constituit 1536,3 lei, sau 59,2% din mărimea pensiei medii pentru limită de vârstă. Astfel, pensionarii sunt nevoiți să cheltuiască mai mult de jumătate din pensie pentru produsele alimentare.

În clasamentul a 44 de țări în ceea ce privește raportul dintre cheltuielile pentru produsele alimentare și mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă, Republica Moldova ocupă locul 39 (tabelul 1).

Tabelul 1. Raportul dintre cheltuielile pentru produsele alimentare și pensiile medii pentru limită de vârstă în unele țări, %

Țară	%	Țară	%	Țară	%
1. Norvegia	13,4	26. România	28,7	39. Republica Moldova	59,2
2. Austria	13,7	28. Letonia	31,7	40. Vietnam	60,5
3. Franța	14,3	29. Ungaria	33,3	41. Peru	65,5
4. Marea Britanie	14,4	36. Bulgaria	43,5	42. Albania	72,8
5. Finlanda	14,5	37. Kazahstan	47,2	43. Belarus	76,7
6. Italia	14,5	38. Rusia	58,9	44. Ucraina	84,9

Sursa: Picodi.com, 2022

Cel mai bun raport dintre cheltuielile pentru produsele alimentare și pensia medie pentru limită de vârstă se înregistrează în Norvegia, Austria și Franța, variind de la 13,4% la 14,3%. În România, acest raport este de 28,7% (locul 26 din 44 de țări), Bulgaria – 43,5% (locul 36), Rusia – 58,9% (locul 38). Republica Moldova, unde raportul dintre cheltuielile pentru produsele

alimentare și pensia medie pentru limită de vârstă este de 59,2%, ocupă locul 39. Cel mai neprielnic raport este în Albania (72,8%), Belarus (76,7%) și Ucraina (84,9%), care închid ratingul țărilor, ocupând, respectiv, locurile 42-44.

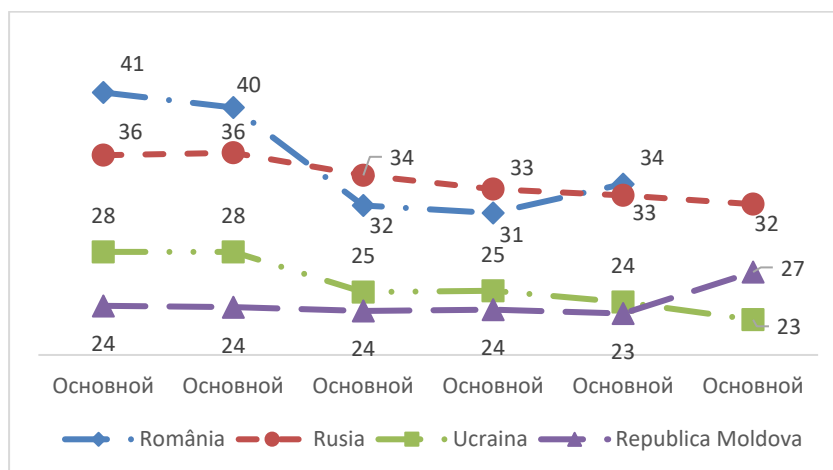
Este bine cunoscut faptul, că ponderea cheltuielilor pentru produsele alimentare este unul dintre indicatorii nivelului de trai: cu cât această pondere este mai mare, cu atât nivelul de trai al pensionarilor este mai scăzut. *Republica Moldova este una dintre țările cu cheltuieli mari pentru produse alimentare (în raport cu pensia medie), ceea ce indică la un nivel de trai scăzut al pensionarilor.*

Un indicator important, care caracterizează caracterul adecvat al pensiilor, este rata de înlocuire. Aneume rata de înlocuire a câștigurilor pierdute (care este determinată de raportul dintre pensia medie pentru limită de vârstă și salariul mediu lunar calculat) este principalul criteriu de evaluare a nivelului asigurării cu pensii în orice țară. Compararea pensiei pentru limită de vârstă cu salariul pare destul de firească dacă apreciem sistemul de pensii ca un mecanism de atenuare a nivelului de consum pe întreg ciclul vital. O rată de înlocuire mai înaltă înseamnă o compensare mai mare pentru pierderea veniturilor din activitatea de muncă, datorate pierderii capacității de muncă. Nu este surprinzător, că obiectivele politicii de pensii sunt adesea formulate în termeni de atingere a unui anumit nivel țintă a ratei de înlocuire.

În practica internațională, utilizarea ratei de înlocuire face posibilă determinarea modului în care veniturile din pensie după pensionare se raportă cu câștigurile pre-pensionare (European Commission, 2012; OECD, 2017; Grech, 2013). Pentru o astfel de evaluare, mărimea pensiei în primul an de pensionare trebuie comparată cu salariul din perioada anterioară. Totodată, la numărător trebuie să fie indicată mărimea medie a pensiei doar a persoanelor, care au ieșit la pensie în anul analizat, iar la numitor de indicat câștigul mediu al acestora în anul precedent. În plus, este rațional de a indica câștiguri nete, adică mărimile medii ale salariilor după achitarea impozitelor și diverselor rețineri. Între timp, deseori, se utilizează o versiune simplificată a calculelor, atunci când mărimea medie a pensiilor stabilite tuturor pensionarilor, indiferent de anul pensionării acestora, este comparată cu salariul mediu calculat al tuturor angajaților în anul analizat. Această abordare se datorează în mare măsură lipsei datelor statistice necesare din cauza dificultăților semnificative în accesarea acestora. Din același motiv, calculul ratei de

înlocuire în Republica Moldova a fost realizat de către autori într-o versiune simplificată.

Rata de înlocuire în Republica Moldova rămâne la un nivel scăzut. Cea mai mare valoare a ratei de înlocuire (26,6%) a fost înregistrată la sfârșitul anului 2021 (figura 2). Acest lucru se datorează faptului că la 1 octombrie 2021 pensia minimă pentru limită de vârstă a fost majorată la 2000 de lei, precum și prin faptul, că pe parcursul anului a continuat recalcularea pensiilor (cu o creștere semnificativă a acestora) pentru persoanele angajate în câmpul muncii după pensionare. Drept urmare, mărimea medie a pensiei pentru limită de vârstă a crescut cu 25,5% față de anul precedent, în timp ce salariile au crescut cu doar 10,2%. În alți ani, creșterea pensiei pentru limită de vârstă rămânea în urma ritmului de creștere a mărimilor salariilor, ceea ce a dus la o scădere a ratei de înlocuire de la 23,9% în anul 2016 la 23,3% în anul 2020. Este de remarcat, că utilizarea în calcule a salariilor nete, mai degrabă decât a salariilor brute, a dus la o rată de înlocuire mai mare, care a constituit 31,7% în anul 2016 și 39,2% în 2020.

Figura 2. Dinamica ratei de înlocuire în Republica Moldova și unele țări, %

Notă: Republica Moldova, Rusia, Ucraina – la sfârșitul anului; România – medie anuală.

Sursa: Calculat și construit conform datelor (Anuar statistic al Republicii Moldova, Anuarul statistic al României, Российский статистический ежегодник, Статистичний щорічник України) pentru anii respectivi.

Pensionarea presupune, în mod obiectiv, o agravare a situației financiare a unei persoane muncitoare. Problema prevenirii sărăciei condiționate de pensionare și-a găsit reflectare într-un șir de documente ale Organizației Internaționale a Muncii (OIM). Acestea prevăd ca mărimea pensiei stabilite să nu fie mai mică de 40% din veniturile pierdute din cauza pensionării.

Acest standard este stabilit în Convenția OIM nr. 102 „privind normele minime de securitate socială” (Social Security (Minimum Standards) Convention (No. 102), 1952) și stabilește că pensia pentru limită de vârstă trebuie să constituie 40% din salariu. Ulterior, Convenția OIM nr. 128 „privind pensiile de invaliditate, limita de vârstă și pensia pentru urmași” ridică acest nivel la 45% (Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits Convention (No. 128), 1967) (aceiași raport se regăsește în documentele Uniunii Europene). Un nivel și mai ridicat (55%) este determinat de Recomandarea OIM nr. 131 „privind fixarea salariilor minime, în special în ce privește țările în curs de dezvoltare”, care mai stabilește că pensia minimă pentru limită de vârstă introdusă de legislația națională ar trebui să garanteze un nivel minim de trai (Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits Recommendation (No. 131), 1967).

În Republica Moldova nu a fost atins nici măcar nivelul modest al Convenției OIM nr. 102, stabilit încă din anul 1952. Faptul dat se datorează, în primul rând, nivelului scăzut al pensiilor, la care aceasta nu-și îndeplinește funcția de compensare a câștigurilor pierdute.

Pe fundalul unei rate scăzute de înlocuire în Republica Moldova, în țările vecine s-a creat o situație mai pozitivă. În România, rata de înlocuire a depășit nivelul recomandat de OIM în anul 2016 (40,9%), în ceilalți ani s-a înregistrat o dinamică instabilă a acestui indicator. Este de remarcă, că la utilizarea în calcule nu a salariului brut, ci a valorii sale nete, rata de înlocuire se va modifica de la 56,1% în a.2016 la 54,4%% în a.2020. Aceasta înseamnă, că printr-un astfel de calcul, în România, mărimea pensiei stabilite pentru limită de vârstă cu mai mult de jumătate compensează câștigurile pierdute din cauza pensionării. În Rusia, în toți anii, rata de înlocuire a fost mai mare decât în Republica Moldova, deși s-a înregistrat o scădere a valorii acesteia: de la 35,9% în a.2016 la 32,0% în a.2021. Tendința către o scădere a ratei de înlocuire este tipică și pentru Ucraina. Cu toate acestea, valoarea sa a fost mai mare decât în Republica Moldova. Excepție este anul 2021, în care rata de

înlocuire a fost de 22,8%, adică cu 3,8 p.p. mai mică decât în Republica Moldova. Aceasta se datorează faptului, că în Ucraina la sfârșitul anului 2021, comparativ cu perioada corespunzătoare a anului precedent, salariul mediu a crescut cu 23,1%, în timp ce mărimea pensiei pentru limită de vârstă a crescut cu doar 15,9%.

Totodată, la evaluarea valorii ratei de înlocuire în Republica Moldova și în alte țări, trebuie avut în vedere că recomandarea OIM ca cuantumul pensiei pentru limită de vârstă să nu fie mai mic de 40% din câștigurile pierdute, se aplică pensionarilor cu 30 de ani de stagiou, care primeau un venit mediu. Actualitatea acestui standard este limitată de faptul, că el a fost adoptat încă în anul 1952 într-o situație socioeconomică fundamental diferită (în special, activitatea de muncă feminină minimală, ceea ce se reflectă în obiectul recomandării – „bărbat cu soție de vârsta pensionării”). Prin urmare, este rațional de a analiza recomandarea OIM în vederea conformității sale cu practica internațională modernă.

Aceasta indică faptul, că rata de înlocuire (în cadrul asigurării obligatorii cu pensii) variază semnificativ de la o țară la alta. Astfel, rata de înlocuire în Danemarca este de 80,0%, Luxemburg – 76,6%, Italia – 74,8%, Austria – 74,1%, Spania – 73,9% (excluzând asigurările sociale benevole) – *tabelul 2*. Pe de altă parte, în unele țări ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE), mărimea ratei de înlocuire este mai mică decât nivelul de 40%, recomandat de OIM (SUA, Canada, Australia, Chile, Polonia). În Irlanda și Estonia, rata de înlocuire este mai mică de 30%, în timp ce în Lituania este mai mică de 20%. În medie pentru țările OCDE rata de înlocuire este de peste 50%.

Tabelul 2. Ratele de înlocuire în țările OCDE¹

Țară	Rata de înlocuire, %	Țară	Rata de înlocuire, %
Danemarca	80,0	Norvegia	46,0
Luxemburg	76,6	Elveția	44,1/43,5 ²
Italia	74,8	Belgia	43,4
Austria	74,1	Letonia	43,4
Spania	73,9	Slovenia	42,0
Grecia	72,8	Germania	41,6
Țările de Jos	69,7	SUA	39,2

Țară	Rata de înlocuire, %	Țară	Rata de înlocuire, %
Suedia	63,3	Canada	38,8
Ungaria	62,6/58,1 ²	Australia	31,3/28,4 ²
Islanda	61,8	Chile	31,2/28,8 ²
Franța	60,2	Polonia	30,6/23,4 ²
Finlanda	56,6	Irlanda	29,7
Slovacia	53,1	Estonia	28,0
Marea Britanie	49,0	Lituania	19,7
Cehia	49,0	În medie pe OCDE	51,8/50,9 ²

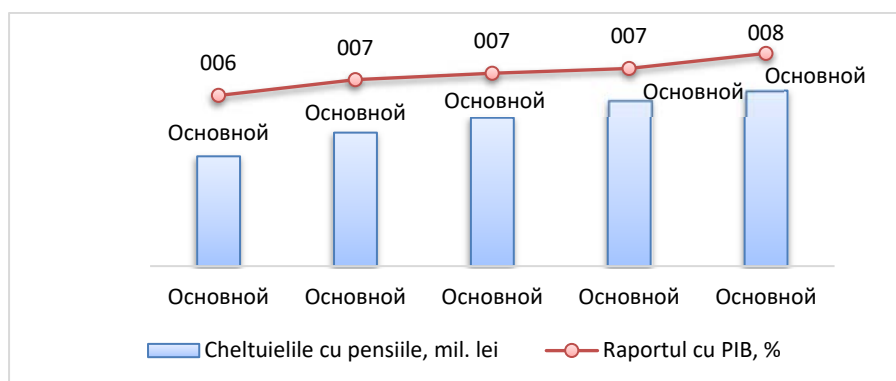
Notă:

¹ Excluzând asigurarea socială (cu pensii) benevolă.

² Pentru bărbați și femei respectiv.

Sursa: OECD Pensions at a Glance, 2021

Fezabilitatea poverii pensionare este estimată prin volumul cheltuielilor pentru plata pensiilor și raportul acestora cu PIB. În Republica Moldova, cheltuielile pentru plata pensiilor de asigurări sociale au crescut de la 9813,8 milioane lei în a.2016 la 15695,9 milioane lei în a.2020, sau cu 59,9% (figura 3). În această perioadă, volumul PIB-ului (în prețuri curente) a crescut cu doar 28,3%, ceea ce a dus la o creștere a raportului cheltuielilor cu pensiile față de PIB. Acest raport a crescut de la 6,10% în a.2016 la 7,60% în a.2020.

Figura 3. Cheltuielile pentru plata pensiilor și raportul acestora cu volumul PIB-ului în Republica Moldova

Sursa: Calculat și construit conform datelor Anuarului statistic al Republicii Moldova pentru anii respectivi

Compararea cu alte țări a arătat că raportul dintre cheltuielile cu pensiile și volumul PIB-ului în Republica Moldova este mai mare decât în unele țări dezvoltate (*tabelul 3*). Acest lucru este valabil pentru țări precum Canada, Marea Britanie, Țările de Jos, Lituania, Estonia. Cu toate acestea, în comparație cu Italia, Grecia, Franța, Austria, raportul dintre cheltuielile pentru plata pensiilor și volumul PIB-ului în Republica Moldova este semnificativ mai mic. În medie pentru țările OCDE, valoarea acestui indicator (7,7%) este mai mare decât în Republica Moldova (în a.2017 – 6,66%). În același timp, se observă o polarizare a țărilor OCDE în ceea ce privește mărimea cheltuielilor cu pensii. În unele țări, raportul dintre cheltuielile pentru plata pensiilor și volumul PIB-ului variază de la 15,6% la 12,7% (Italia, Grecia, Franța, Austria, Portugalia) iar în altele de la 4,8% la 5,6% (Canada, Țările de Jos, Marea Britanie). Acest lucru indică faptul, că fiecare țară OCDE are propriul model național de pensionare, a cărui funcționare este asigurată de o povară de asigurare socială diferită.

Astfel, raportul dintre cheltuielile cu pensii și volumul PIB-ului în Republica Moldova este mai mare decât în unele țări dezvoltate, însă este sub valoarea medie pe OCDE.

Tabelul 3. Plățile în cadrul sistemelor obligatorii de asigurări cu pensii în țările OCDE, 2017

Țară	% PIB	Țară	% PIB
Italia	15,6	Danemarca	8,0
Grecia	15,5	Cehia	7,7
Franța	13,6	Slovacia	7,3
Austria	13,0	Suedia	7,2
Portugalia	12,7	SUA	7,1
Finlanda	11,8	Norvegia	6,9
Spania	10,9	Letonia	6,8
Polonia	10,6	Estonia	6,5
Belgia	10,6	Lituania	6,2
Slovenia	10,4	Marea Britanie	5,6
Germania	10,2	Țările de Jos	5,2
Luxemburg	8,5	Canada	4,8
Ungaria	8,5	În medie pe OCDE	7,7

Sursa: OECD Pensions at a Glance, 2019

Fezabilitatea poverii de pensionare se determină și de cotele contribuțiilor de asigurări. În Republica Moldova, timp de mulți ani, cota contribuției individuale de asigurări a angajatului a fost de 6% din câștigul său lunar, iar cota contribuției de asigurări a angajatorului a fost de 23% din fondul de salarizare. Cu toate acestea, de la 1 ianuarie 2021, procedura de plată a contribuțiilor de asigurări s-a schimbat. Potrivit acesteia, plata volumului integral al contribuțiilor de asigurări cu pensii a devenit responsabilitatea exclusivă a angajatorului, iar acesta contribuie cu o sumă egală cu 29% din fondul de salarii al angajaților. Angajatul a fost eliberat de obligația de a plăti contribuția individuală de pensii. Însă, dacă mai devreme din salariul angajatului se rețineau 4,5% la fondul asigurărilor obligatorii de asistență medicală și angajatorul contribuia cu aceeași sumă, acum toate 9% se calculează din salariul angajatului. (În general, cota contribuției individuale de asigurări a angajatului a scăzut cu 1,5 puncte procentuale, ceea ce indică la o scădere a presiunii de asigurare asupra angajatului).

Astfel, în prezent în Republica Moldova cota contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii constituie 29%. Datorită contribuțiilor de asigurări virate, se finanțează nu doar pensiile de asigurări sociale: pentru limită de vârstă, de dizabilitate, de urmaș (pentru care sunt direcționate mai mult de 84% din toate resursele), ci și prestațiile de asigurări sociale (pentru incapacitate temporară de muncă, inclusiv pentru îngrijirea copilului bolnav, pentru prevenirea morbidității și restabilirea capacității de muncă, pentru maternitate, pentru creșterea copilului până la vârsta de 3 ani, pentru șomaj, pentru înmormântare). În același timp, datele furnizate în OECD Pensions at a Glance (2021) pentru țările OCDE conțin informații privind cotele contribuțiilor de pensii pentru finanțarea doar a pensiilor pentru limită de vârstă și de urmaș. Acest lucru ar trebui luat în considerare la compararea fezabilității poverii asigurărilor cu pensii între Republica Moldova și țările OCDE, unde nivelul mediu al contribuțiilor de pensii este mult mai scăzut și constituie 18,2% (tabelul 4).

Cotele asigurărilor obligatorii cu pensii în țările OCDE se caracterizează prin diferențe semnificative de valoare. Dacă în Italia cota contribuției de pensii ajunge la 33,0%, în Cehia – 28,0%, în Franța – 27,8%, atunci în Coreea este de 9,0%, în Lituania – 8,7%, iar în Mexic – 6,3%. Astfel, diferențierea cotelor contribuțiilor de asigurări obligatorii cu pensii între

valoarea lor cea mai mare de 33,0% (Italia) și cea mai mică valoare de 6,3% (Mexic) este de peste 5 ori.

De remarcat, că în sistemul asigurării obligatorii cu pensii în majoritatea țărilor OCDE funcționează doar programele publice, în unele dintre ele doar cele private (Chile, Danemarca, Australia, Mexic), iar în Israel, Suedia, Islanda, Norvegia și Elveția acționează atât programele publice, precum și cele private. În același timp, dacă în Israel cota contribuțiilor de pensii în cadrul programului public este de doar 2,1 p.p. mai mare decât în cadrul programului privat, atunci în Norvegia această depășire este de 10,6 ori, iar în Suedia – de 3,9 ori. În schimb, în Islanda cota contribuțiilor de pensii în cadrul unui program privat este de 2,4 ori mai mare decât în cadrul programului public, iar în Elveția este de 1,5 ori mai mare.

În majoritatea țărilor OCDE, rolul principal în formarea fondurilor pentru plata pensiilor revine angajatorilor. În același timp, cotele contribuțiilor de pensii variază de la 23,8% (Italia) și 21,5% (Republica Cehă) la 4,5% (Coreea) și 1,6% (Chile). Este de remarcat, că în Lituania, angajatorii nu achită contribuții de asigurări sociale obligatorii în fondul de pensii. În Republica Moldova, cu o cotă standard a contribuțiilor sociale obligatorii de 29,0%, angajatorii din mediul privat universitar și instituțiile medico-sanitare plătesc 24% din fondul de salarii al angajaților. Aceeași cotă se aplică și angajatorilor din agricultură (persoane juridice și persoane fizice), în timp ce angajatorii plătesc doar 18%, iar 6% sunt finanțate din bugetul de stat.

Tabelul 4. Cotele contribuțiilor obligatorii în fondul de pensii în țările OCDE (în % din câștigul brut), anul 2020

Țară	Programul public			Programul privat			Total
	Total	Angajat	Angajator	Total	Angajat	Angajator	
Italia	33,0	9,19	23,81	-	-	-	33,0
Cehia	28,0	6,5	21,5	-	-	-	28,0
Franța	27,8	11,3	18,5	-	-	-	27,8
Israel	14,6	7,0	7,6	12,5	6,0	6,5	27,1
Grecia	26,5	6,7	19,8	-	-	-	36,5
Slovenia	24,4	15,5	8,85	-	-	-	24,4
Norvegia	21,2	8,2	13,0	2,0	0,0	2,0	23,2
Slovacia	22,8	4,0	18,8	-	-	-	22,8
Suedia	17,8	7,0	10,8	4,5	0,0	4,5	22,3
Islanda	6,35	0,0	6,35	15,5	4,0	11,5	21,9

Țară	Programul public			Programul privat			Total
	Total	Angajat	Angajator	Total	Angajat	Angajator	
Elveția	8,4	4,2	4,2	12,5	6,25	6,25	20,9
Letonia	20,0	10,0	10,0	-	-	-	20,0
Estonia	20,0	0,0	20,0	-	-	-	20,0
Chile	-	-	-	12,9	11,3	1,6	12,9
Danemarca	-	-	-	12,0	4,0	8,0	12,0
SUA	10,6	5,3	5,3	-	-	-	10,6
Canada	10,5	5,25	5,25	-	-	-	10,5
Australia	-	-	-	9,5	0,0	9,5	9,5
Coreea	9,0	4,5	4,5	-	-	-	9,0
Lituania	8,72	8,72	0,0	-	-	-	8,72
Mexic	-	-	-	6,3	1,1	5,2	6,3
În medie pe OCDE	...	...	...	...	...	...	18,2

Sursa: OECD Pensions at a Glance, 2021

Angajații suportă o povară de finanțare a sistemelor de pensii mai mică. În unele țări OCDE (Australia, Estonia), până de curând, nu au participat deloc la această finanțare, sau contribuția lor financiară a fost relativ mică (SUA – 5,3%, Canada – 5,25%. Coreea – 4,5%, Slovacia – 4,0%, Danemarca – 4,0%, Mexic – 1,1%). Cu toate acestea, în majoritatea țărilor, cotele contribuțiilor de pensii a angajaților au fost mai mari și au constituit în Slovenia – 15,5%, Franța – 11,3%, Chile – 11,3%, Elveția – 10,45% și Letonia – 10,0%. În Republica Moldova, începând cu anul 2021, există o cotă de 0% a contribuțiilor individuale de asigurări pentru angajați.

Astfel, în Republica Moldova, cota finală a contribuției de asigurări sociale obligatorii constituind 29% este semnificativ mai mare decât în majoritatea țărilor dezvoltate. Totuși, în clasamentul celor 44 de țări după mărimea pensiei medii pentru limită de vârstă, Republica Moldova se află pe penultimul loc 43. Potrivit datelor analiștilor de la Picodi.com (Picodi.com, 2022), mărimea medie lunară a pensiei pentru limită de vârstă (recalculată la cursul valutar oficial al Băncii Naționale a Moldovei) a fost de 128 de euro, ceea ce este de 14 ori mai puțin decât în Norvegia (1797 euro), de 13 ori mai puțin decât în Elveția (1704 euro), de 11 ori mai puțin decât în SUA (1482 euro). *Cota ridicată a contribuției de asigurări sociale obligatorii, pe de o*

parte, și nivelul scăzut al pensiilor, pe de altă parte, mărturisesc despre eficiența insuficientă a funcționării sistemului de pensii al țării.

Pentru *stabilitatea financiară pe termen lung* a sistemului de pensii al Republicii Moldova, principala amenințare este agravarea situației demografice din țară. Conform previziunilor demografice, ponderea populației în vârstă de pensionare va crește, iar ponderea populației în vârstă aptă de muncă va scădea. Numărul de angajați va scădea, ceea ce nu numai că va duce la imposibilitatea (celelalte condiții fiind egale) de a menține raportul existent între pensii și salarii, dar și va crea riscuri mari de instabilitate financiară a sistemului de pensii.

Problema stabilității financiare a sistemului de pensii al Republicii Moldova este deja la ordinea de zi. Drept dovadă servește deficitul bugetului asigurărilor sociale de stat, care a crescut în ultimii ani. Pentru acoperirea acestui deficit se utilizează transferul de la bugetul de stat la bugetul asigurărilor sociale de stat. Pentru anii 2019-2020 acesta a crescut de la 1987,7 milioane lei la 2554,6 milioane lei, sau cu 28,5%. În această perioadă, ponderea sa în veniturile bugetului asigurărilor sociale de stat a crescut de la 9,1% la 10,5%.

Astfel, deja în prezent stabilitatea financiară a sistemului de pensii depinde într-o anumită măsură de transferul de la bugetul de stat pentru acoperirea deficitului bugetului asigurărilor sociale de stat. În perspectivă, această dependență, cel mai probabil, va avea o tendință de creștere.

Concluzii

Cele de mai sus oferă motive pentru concluzia privind ineficiența sistemului de pensii al Republicii Moldova și insuficiența pregătirii acestuia de a rezista provocărilor demografice iminente. Necesitatea de a menține chiar și un nivel actual foarte modest al plăților pensiilor în viitor, cu posibilități limitate de finanțare a sistemului de pensii, îl face și mai vulnerabil.

Referințe bibliografice

- [1]. Anuar statistic al Republicii Moldova. <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2193>
- [2]. Anuarul statistic al României. <https://insse.ro/cms/ro/tags/anuarul-statistic-al-romaniei>

- [3]. Holzmann, R., Paul, R., Dorfman, H. et al. Pension Systems and Reform Conceptual Framework. World Bank, 2008. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/716871468156888545/pdf/461750NWP0Box334081B01PUBLIC10SP00824.pdf>
- [4]. Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits Convention, 1967 (No. 128). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:55:0::NO::P55_TYPE,P55_LANG,P55_DOCUMENT,P55_NODE:CON,en,C128,/Document
- [5]. Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits Recommendation, 1967 (No. 131). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100::NO:12100:P12100_ILO_CODE:R131:NO
- [6]. OECD Pensions at a Glance, 2019. https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/pensions-at-a-glance-2019_b6d3dcfc-en
- [7]. OECD Pensions at a Glance, 2021. https://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/pensions-at-a-glance-2021_ca401ebd-en
- [8]. Social Security (Minimum Standards) Convention, 1952 (No. 102). https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C102
- [9]. Исследования и аналитика Picodi.com. <https://www.picodi.com/ru/mozhno-desheвле/pensions-moldova-2022>
- [10]. Российский статистический ежегодник. <https://rosstat.gov.ru/folder/210/document/12994>
- [11]. Статистичний щорічник України. http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/01/Arch_zor_zb.htm